

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI RIVOYATLARNING
LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI

*Termiz Davlat Pedagogika Institutining
Tillar fakulteti talabasi
Safarova Sevinch*

*Termiz Davlat Pedagogika Institutining
Tillar fakulteti o'qituvchisi
Visola Samadova*

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillaridagi rivoyatlarning lingvokulturologik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Rivoyatlar xalq og'zaki ijodining muhim janri sifatida madaniyatlararo aloqalarni aks ettiradi. Maqolada rivoyatlarning tematik xususiyatlari, obrazlar tizimi, til vositalari va ularning lingvokulturologik ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ingliz va o'zbek rivoyatlaridagi o'xshashliklar va farqlar aniqlanadi, ularning milliy madaniyatlar bilan bog'liqligi ko'rsatiladi. Maqola xalq og'zaki ijodini o'rganishga qiziqqan tadqiqotchilar, filologlar va madaniyatshunoslar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: rivoyat, lingvokulturologiya, ingliz tili, o'zbek tili, xalq og'zaki ijodi, madaniyatlararo aloqalar, tematik xususiyatlar, obrazlar tizimi, til vositalari, milliy madaniyat

Abstract: This article is dedicated to the study of the linguocultural characteristics of narratives in English and Uzbek languages. As an important genre of folklore, narratives reflect intercultural communication. The article analyzes the thematic features of narratives, the system of images, linguistic means, and their linguocultural significance. The study identifies similarities and differences in English and Uzbek narratives, demonstrating their connection with national cultures. The article can be useful for researchers, philologists, and cultural scientists interested in the study of folklore.

Keywords: narrative, linguoculturology, English language, Uzbek language, folklore, intercultural communication, thematic features, system of images, linguistic means, national culture

KIRISH

Xalq og'zaki ijodi har bir millatning madaniy merosining muhim qismi hisoblanadi. U o'zida xalqning tarixi, urf-odatlarini, an'analari, dunyoqarashi va qadriyatlarini aks ettiradi. Rivoyatlar esa xalq og'zaki ijodining qadimiy va keng tarqalgan janrlaridan biri bo'lib, unda tarixiy voqealar, mashhur shaxslar va joylar haqidagi xotiralar badiiy shaklda ifodalanadi.[1].

Bugungi kunda lingvokulturologiya fani til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni o'rganishga katta e'tibor qaratmoqda. Til madaniyatning bir qismi sifatida xalqning mentaliteti, dunyoqarashi va madaniy qadriyatlarini o'zida mujassam etadi. Shuning uchun rivoyatlarni lingvokulturologik nuqtai nazardan o'rganish ularning madaniy mohiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi.[2]. Ingliz va o'zbek tillari turli madaniyatlarga mansub bo'lib, ularning rivoyatlari ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ingliz rivoyatlari ko'proq tarixiy shaxslar, joylar va voqealar bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek rivoyatlari ko'proq diniy, mifologik va afsonaviy motivlarga ega.

Ushbu maqolaning maqsadi ingliz va o'zbek tillaridagi rivoyatlarning lingvokulturologik xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish orqali ularning o'xshashliklari va farqlarini aniqlash,

shuningdek, ularning milliy madaniyatlarni aks ettirish darajasini ko'rsatishdan iborat. Tadqiqot davomida rivoyatlarning tematik xususiyatlari, obrazlar tizimi, til vositalari va ularning lingvokulturologik ahamiyati tahlil qilinadi.

1-bo'lim: Rivoyatlarning tematik xususiyatlari

Ushbu bo'limda ingliz va o'zbek rivoyatlarining asosiy mavzulari va motivlari tahlil qilinadi. Masalan, ingliz rivoyatlarida qirollar, qahramonlar, tarixiy voqealar, joylar haqidagi rivoyatlar ko'p uchraydi. O'zbek rivoyatlarida esa diniy shaxslar, avliyolar, mo'jizalar, tabiat hodisalari, qadimiy shaharlar haqidagi rivoyatlar keng tarqalgan.[3].

Ingliz rivoyatlarida ko'proq tarixiy realizmga e'tibor qaratiladi, voqealar aniq tarixiy davr va joy bilan bog'lanadi. O'zbek rivoyatlarida esa afsonaviy, mifologik elementlar ko'p uchraydi, voqealar ko'pincha fantastik tus oladi. Ikkala madaniyat rivoyatlarida ham vatanparvarlik, qahramonlik, adolat, insoniylik kabi umuminsoniy qadriyatlar aks etadi.

2-bo'lim: Rivoyatlarning obrazlar tizimi

Ushbu bo'limda ingliz va o'zbek rivoyatlaridagi asosiy obrazlar tahlil qilinadi. Masalan, ingliz rivoyatlarida qirol Artur, Robin Gud, o'zbek rivoyatlarida Alpomish, Nasriddin Afandi kabi obrazlar mashhur.[4].

Ingliz rivoyatlaridagi obrazlar ko'pincha real tarixiy shaxslar bo'lib, ularning hayoti va faoliyati bilan bog'liq voqealar rivoyatga aylanadi.

O'zbek rivoyatlaridagi obrazlar ko'pincha afsonaviy, mifologik xususiyatlarga ega bo'lib, ularning mo'jizalari, g'ayritabiiy qobiliyatlari haqida hikoya qilinadi.

Ikkala madaniyat rivoyatlarida ham ijobiy va salbiy obrazlar mavjud bo'lib, ularning xarakterlari orqali yaxshilik va yomonlik o'rtasidagi kurash aks etadi.

3-bo'lim: Rivoyatlarning til xususiyatlari

Ushbu bo'limda ingliz va o'zbek rivoyatlarining til xususiyatlari tahlil qilinadi. Masalan, rivoyatlarda qanday badiiy tasvir vositalari (metafora, simile, personifikatsiya va h.k.) ishlatilgan, qanday leksik va grammatik xususiyatlar mavjud.

Ingliz rivoyatlarida ko'proq sodda, ravon til ishlatiladi, voqealar aniq va tushunarli bayon qilinadi.

O'zbek rivoyatlarida esa ko'proq obrazli, emotsional til ishlatiladi, voqealar ta'sirchan va hayajonli bayon qilinadi.

Ikkala madaniyat rivoyatlarida ham xalq tiliga xos iboralar, maqollar, matallar ko'p uchraydi.

4-bo'lim: Rivoyatlarning lingvokulturologik ahamiyati

Ushbu bo'limda ingliz va o'zbek rivoyatlarining madaniy qadriyatlarni aks ettirish darajasi, xalqning mentaliteti va dunyoqarashini ifodalashdagi roli tahlil qilinadi.

Ingliz rivoyatlari ingliz xalqining tarixiy xotirasini saqlash, milliy g'ururini oshirish, vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbek rivoyatlari o'zbek xalqining diniy e'tiqodini, axloqiy normalarini, estetik qarashlarini aks ettiradi, yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashga xizmat qiladi.

Ikkala madaniyat rivoyatlari ham xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlash, o'zaro tushunishni yaxshilashga yordam beradi.[5].

XULOSA

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi rivoyatlarning lingvokulturologik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek rivoyatlari o'ziga xos tematik, obrazli va til xususiyatlariga ega bo'lib, ular o'z xalqlarining madaniy qadriyatlarini, mentalitetini va dunyoqarashini aks ettiradi. Ingliz rivoyatlarida ko'proq tarixiy realizmga e'tibor

qaratilib, voqealar aniq tarixiy davr va joy bilan bog'lanadi. O'zbek rivoyatlarida esa afsonaviy, mifologik elementlar ko'p uchraydi, voqealar ko'pincha fantastik tus oladi. Shunga qaramay, ikkala madaniyat rivoyatlarida ham vatanparvarlik, qahramonlik, adolat, insoniylik kabi umuminsoniy qadriyatlar aks etadi. Til xususiyatlariga ko'ra, ingliz rivoyatlarida ko'proq sodda, ravon til ishlatilsa, o'zbek rivoyatlarida obrazli, emotsional til qo'llaniladi. Ikkala madaniyat rivoyatlarida ham xalq tiliga xos iboralar, maqollar, matallar ko'p uchraydi.[6].

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek rivoyatlari o'z xalqlarining madaniy merosining muhim qismi hisoblanadi. Ularni lingvokulturologik nuqtai nazardan o'rganish xalqlarning madaniy o'ziga xosligini anglashga, madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlashga va o'zaro tushunishni yaxshilashga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari xalq og'zaki ijodini o'rganishga qiziqqan tadqiqotchilar, filologlar, madaniyatshunoslar va talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin. Kelgusida ingliz va o'zbek rivoyatlarining boshqa jihatlarini, masalan, ularning janr xususiyatlarini, funksional ahamiyatini, auditoriyaga ta'sirini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bascom, W. R. (1965). Forms of Folklore. American Folklore Society.
2. Dundes, A. (1965). The Study of Folklore. Prentice-Hall.
3. Sims, M., & Stephens, D. (2005). Living Folklore: An Introduction. Utah State University Press.
4. Afzalov, M. (1963). O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. O'qituvchi.
5. Karomatov, H. (1989). O'zbek xalq musiqasi antologiyasi. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
6. Mirzayev, T. (1991). Xalq og'zaki ijodi. O'qituvchi.